

SOURCE BOOK
FEDERAL HOLIDAY LEARNING PROGRAM

REDEEMING HOSTAGES

תפארת גדליה

YGW

KOLLEL ZICHRON AMRAM

Sources

Page		
3	בבא בתרא ח:	1
4	רמב"ם הלכות מתנות עניים פ' ה	2
5	גיטין מה.	3
6	גיטין נח.	4
7	כתובות נב.	5
8	רמב"ן גיטין שם	6
9 - 10	שולחן ערוך יורה דעה סי' רנב סעי' א - ה	7
11	בבא מציעא סב.	8
12	סוטה מד.	9
13	רמב"ם הלכות מלכים פ' ז	10
14 - 16	שו"ת ציץ אליעזר סי' ק	11
17 - 18	ים של שלמה פ' ד	12

Introduction

Today's topic is "*pidyon shvuyim*," redeeming captives. In the sources, we first examine the importance that Chazal, our sages, place on this mitzvah. With that backdrop, we examine the well-known *takana* (enactment) that limits the amount one may pay for *pidyon shvuyim*. We explore the reasons why the *tekana* was enacted, and whether there are any exceptions. We also explore whether wartime has a different set of rules. We also touch upon the famous story of the captivity of the Maharam MeRottenburg.

Thank you for coming!

מסורת הש"ס עם הסודות

6) נתיב חיים... ד"ה חתונה... 7) נתיב חיים... 8) נתיב חיים... 9) נתיב חיים... 10) נתיב חיים...

הנהרות הב"ה

6) הנהרות הב"ה... 7) הנהרות הב"ה...

הנהרות מרח"ב

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים...

לקו"ר ש"י

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים...

תוספות ישנים

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים...

לקו"ר ש"י

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים...

הניזקין

קצוצי תפילין... דפוס תפילין חזק מן הלועה... נמוכה סוכה (דף טו:)... מ' קלה ורשעה... קלה ור' ד' לא היא...

פרק חמישי

כ"ב מן שפסקין ע"יה... כי אילת סכנת נפשות פורזין שפזין יומת... על כדי דמיה... עמנו ואת בניו לעמדי... דמופלג בהחממה היה... קצוצי תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר רבי...

גיטין

נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים... נתיב חיים...

עין משפט

נ"ר מצוה... נ"ר מצוה... נ"ר מצוה... נ"ר מצוה...

תוספות ר"ד

אמר רב ליש אלא... דא"ל לך חזק וקמי אבל... כבשר קנה ושמואל אמר... אף כבשר לא קנה עד...

תורה אור השלם

א) פת בכל השויה... ב) פת בכל השויה... ג) פת בכל השויה... ד) פת בכל השויה...

עין משפט

נ"ר מצוה... נ"ר מצוה... נ"ר מצוה... נ"ר מצוה...

תוספות ר"ד

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים... ה) נתיב חיים...

הנהרות וציונים

א) נתיב חיים... ב) נתיב חיים... ג) נתיב חיים... ד) נתיב חיים... ה) נתיב חיים...

הנהרות הב"ה... הנהרות מרח"ב... לקו"ר ש"י... תוספות ישנים... לקו"ר ש"י... עין משפט... תוספות ר"ד... הנהרות וציונים... הנהרות הב"ה... הנהרות מרח"ב... לקו"ר ש"י... תוספות ישנים... לקו"ר ש"י... עין משפט... תוספות ר"ד... הנהרות וציונים...

היה בספרים של רש"י (מגיל דוד)... כ"ב מן שפסקין ע"יה... כי אילת סכנת נפשות פורזין שפזין יומת... על כדי דמיה... עמנו ואת בניו לעמדי... דמופלג בהחממה היה... קצוצי תפילין נמצאו בראשי הרוגי ביתר רבי...

הרמב"ן

גיטין פרק רביעי

חדושי

נח

ע"ז, ואמרי לה קורין בו דספק ספיקא הוא שמא ישראל כתבו ואם תמצא לומר שהוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו ולא לשם ע"ז, וקשיא לן וכי כתבו הוא שלא לשם ע"ז נמי היאך כשר והא קי"ל בס"ת דבעי עיבוד לשמה וכתובה לשמה מעובדי דלק' בפ' הניזקין, ועוד דהא תני רב המנונא בריה דרב מפשוניא דכתיבת גוי פסולה לעולם, וכ"ת פליגי רבנן עליה ומכשרי כתיבת גוי ובלבד שלא תהא לשם ע"ז ולית להו וקשרתם וכתבתם ולא כתיבה לשמה, אי הכי הא דתניא יגנו אמאי מוקים לה בדידיה לימא משום חששא דע"ז דשמא לשם ע"ז כתבו, ובר מן דין לימא רשב"ג היא דבעי עבוד לשמה וכתובה לשמה דהא אידך דתניא קורין בו אוקימנא בדידיה בגר שחזר לסורו, ותו קשיא לי דודאי דרבנן דפליגי עליה דר"א בסתם מחשבת נכרי מימר קאמרי דסתם מחשבתו לאו לע"ז היא ולא חיישינן לה כלל והכי איתא בפ' השוחט, ותו קשיא לי דאי לא בעינן כתיבה לשמה אפי"ן יכתוב לשם ע"ז נמי כשר, כדאמרי' בפ' אין מעמידין ישראל מל את הכותי וכותי לא ימול את ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים דברי ר' יהודה א"ל ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה שצריכה לשמה אלא מל והולך עד שתצא נפשו, אלמא כיון דמילה שלא לשמה כשרה אפי"ן לשם ע"ז נמי כשרה היא, ואנן כר' יוסי קי"ל, וטעמא דר' יהודה נמי דבעי מילה לשמה כדאמרי' מ"ט דר' יהודה דכתיב לה' המול והיינו לשמה וכדדרשינן מה חג לה' אף סוכה לה', והא דאמרי' התם ימול ארמאי ואל ימול כותי משום דארמאי במילה לשמה הוא [שהוא] יודע שלשם מצוה שנצטוו בתורה אנו עושין על ידו ומילה לא חזיא למילתא אחריתי דקא חזי דלית ליה מורנא, ולא דמי לגט דחזי לאשה אחרת, ולא לס"ת שקלפיו ראויים הם לשטרי הדייטות ואינו מכוון בכתיבת אוכרות בקדושה, וכן פירש"י ז"ל אלא קאמרינן מ"ט דר' יהודה דכתיב לה' ימול כלומר ולא לשם ע"ז ימול, ומ"מ מדברי ר' יוסי נלמוד שכל מצוה שאינה צריכה לשמה עשאה לשם ע"ז נמי כשרה.

אלא כך נראה בשטת שמועה זו דמ"ד ככתבו גוי יגנו משום פסולא דוקשרתם וכתבתם היא וכתבתי רב המנונא דליכא דפליג אהא מתניתא, וה"נ משמע בפרק התכלת דהא דרב המנונא דברי הכל היא, וליכא נמי דחייש לשם ע"ז אלא ר' אליעזר, ונמצא ביד גוי מאן דאמר יגנו משום דאמרינן חזקה הוא כתבו, ומאן דאמר קורין בו משום דרוב ספרים ישראל כותבין אותם ובגוים בכתיבת ספרים לא שכיחי ולא חייש לה, ולדברי מי שסובר דס"ת לרבנן לא בעינן לשמה נפרש הא דתניא יגנו משום דרב המנונא, והא דתניא קורין בו לא מתוקמא להו כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג משום דמ"מ איכא פסולא דרב המנונא דליכא דפליגי אמדרש וקשרתם וכתבתם הלכך על כרחין לא מתוקמא אלא בגר שחזר לסורו וכי האי תנא דמכשר ביה, ורישא דברייתא נמי דקתני לוקחין ספרים מן הגוים, מגרים שחזרו לסורן קתני דאינהו שכיחי בכתיבת ספרים דאי בשאר גוים מעשה דציזו

מתנה מידי דהוה אמקדש אחותו. ואי קשיא השתא דאמרת מעות חורין קשיא דשמואל אדשמואל, ואיכא למימר דהתם אדם יודע שאין קדושין תופסין באחותו אבל כאן טועה וסבור שקנה שכבר שבו איש אל אחותו ושוב אינו משמט יוכל זה, א"נ טעי בדרכ וסבור דמכורה וחוזרת היא.

משום דוחקא דצבורא הוא או דילמא משום דלא ניגרי כהו טפי. ונפקא מינה לעשירי שפודה עצמו או שרצה חבירו לפדותו בממון מרובה, וקשיא לן ותפשוט ליה מדתניא בפ' נערה שנתפתתה נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה כרמיה פעם ראשונה פודה וכו' רשב"ג אומר אין פודין את השבוין יותר מכדי דמיהן מפני תקון עולם ואוקימנא התם ואע"ג דפיקונה כנגד כתובתה אלמא אע"ג דליכא דוחקא דצבורא אין פודין, ואי אמרת משום דרבנן פליגי עליה תפשוט דתנאי היא, ויש שמחלקים בה אבל דברי הבאי הם, וי"ל בטעמא דתקנתא פליגי התם והכא הלכה או אין הלכה קא מיבעיא לן, אבל מצאתי לר"ח ולרבינו יצחק ז"ל שפסקו שם הלכה כרשב"ג והשמיט רבינו בכאן בעיא זו, ומדבריהם למדנו דמתני' רשב"ג דהתם היא, וכן משמע מדקאמר התם כי האי לישנא דמתני' אין פודין את השבוין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם ש"מ דתיק לית ליה תיקון העולם כלל כזו ומתני' רשב"ג היא ואע"ג דפליג בסיפא לאו מכלל דרישא לאו רשב"ג, א"נ רבנן נמי כרשב"ג ס"ל בהא ורישא דמתני' סתמא דרבים היא וההיא סתמא לאו סתמא היא אלא יחידאה הוא, אלא שמן התימה הוא שלא נפשטה בעיא זו בכאן, אבל מצינו כיוצא בה בתלמוד, שהרי בפרק זה (מ"ב ב) מעוכב גט שחרור אם אוכל בתרומה אם לאו בעיא ולא איפשיטא ובפ' המביא אשם תלוי במס' כריתות (כ"ד ב) אסיקנא דרשב"ג סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה, וכן כתב הנגיד בהלכתא גברתא דמתני' סתמא כרשב"ג דהתם והלכתא כותיה, ואי קשיא הא דאמרי' בפ' הניזקין העבודה לא אוזו מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עלי אמרו לא זזו משום עד שפדאו בממון הרבה, וי"ל דהתם בשעת חרבן הבית וליכא משום דמיגרי כהו טפי שהרי כולם בשבי הלכו, א"נ ר' יהושע דעבד לגרמיה הוא דעבד ות"ק דפליג עליה דרשב"ג היינו ר' יהושע ולא ס"ל כוותיה, וי"א דכל היכא דאיכא חששא דמיתה פודין אותן בכל ממון שיכולין לפדותן, ולא מסתבר דכל שבי כולוהו איתנהו ביה, ועוד דגבי אשה איכא חששא דעריות ולא חששו ואע"ג שקרקע עולם היא היה להם לחוש, ומסתברא תלמיד חכם פודין אותו בכל ממון שבעולם וליכא משום דוחקא ולא משום איגרויי שאם אברו ישראל ממון או מתו משונאיהם הרבה יש לנו כיוצא בהם ות"ח אין לנו כיוצא בו וקודם לפדות למלך כדאיתא במסכת הוריות (י"ג א) הילכך אין לחמוד כסף וזהב עליו, ור' יהושע משום שהכיר בו בוודאי שהוא תלמיד ותיק פדאו בממון הרבה.

ע"ב. הא דאמרי' בס"ת שנמצא ביד גוי אמרי לה יגנו ואמרי לה קורין בו. פירש"י ז"ל יגנו שמא הוא כתבו לשם

טורי זהב

יורה דעה רנב צדקה

ערב שפתי כהן

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

(ד) אובל נביעות. נמצאל נסיעת רנ"א (ע"פ ד וס"ק ב) דלפילו נשיל פעם אחת עשה כן להכעיס היה משומד שלא להחיותו ולפדומו, ע"ש נבדנינו. הנודר שום דבר למנוח רבה, יתחוו לפדיון נביעים, כדלמא פרק קמא דנבא נבאל [ג. ב] אמר רב יוסף מלי מנוה רנה פדיון נביעים:

(א) ואם שניהם רוצים לטבוע כו'. פירוש, שאם ואשה הם סכנת טביעה נבחר, ולמנוח ממשנה סוף הרויט [ג. ב] האם קודם לטבוע להחיותו, ממילא לכל סכנה של מימה. ונראה לי העטם, שאם מייד טפי נבאלות:

ו אב"ל פודים את הבנים. שלא יעמעו בין העכו"ם. ובמי אציק לנאל למוחש להכי, דמנער להון אבוהון, רש"י [גיטין] פרק השולח ריש דף מ"ו ד"ה משום קקולא]. ומשמע שאציקן הוא עמקן נביעה, אבל כל שאי אפשר שיממור אותן, פודים אותן מיד: ז ואם שניהם רוצים לטבוע נבחר [ב. ב]. עיין לעיל סימן רנ"א ס"ק י"א:

ח ורבו קודם לאביו כו'. ואם אביו חכם, אפילו אינו שקול כרבו, אביו קודם, דלעיל סימן רמ"ז ע"פ ל"ד: ז אמו קודמת. משום דאית לה זילותא עפי: י קודמת לכולם. פירוש, אפילו לדידה, וע"ג דמיו קודמים למי אביו ורבו כדלמא נסוף פרק אלו מניאלות [נבא מניעה ג. ב] אפס כי לא יהיה נך אציקן [נבא טו. ד] שלך קודם לשל כל אדם, והוא ליה מכל שכן למי אמו דגרוע טפי כדלמיתין נפרק קמא דקדושין [ג. ב] גבי מורא וכבוד, אפילו הכי להזילא נציח השני אמו קודמת לכולן, משום דלמא עבדי זיה אסורא. כן כחז נספר נאל שבע דף כ"ב ע"ג [הרויט ג. ב] ד"ה אמו קודמת]. ומשמע ה דלון נביעה זו משום סכנת

ז. חוספוט [גיטין טז ע"ה] דלא והל"ה [שם ע"ה] סימן מ' חכריתא דכעומת דף נ"ב ע"ה: ח. טע [חוספוט וה"ה, ר"ן והכ"ה] כמיון [נבא] מההוא עובדא דמנוק דפקרתי רבי יהושע בן מניא, גיטין דף נ"ח ע"ה [ונבא וה"ה] שם משום שפסיר שיהיה אדם גדול, ומכל שכן מי שהוא נכר אלם גדול: ט. משנה גיטין דף מ"ה [ש"ס] ונמא קמא אפילו לנכר אלם חר שצוי שעתא יקלפו על השניים העמידים לנא. [פייס] הספחה למישהו שם פ"ד משנה ז': י. ומשמע שם דף מ"ו ע"ה, וכדמפרש שם [נבא מ']. יא. שם [ג. ב] יב. וכן נבא הכתובים שם [ממת עינים] פרק ח' הלכה ה' נממלא שם: יג. טע [נבא] מנא דלמיתין כסם שמהא לדמות ניו מוין כן מנוה למנוח אל העצרים, שם דף מ"ו [מ"ו] ג. ב]. יד. משנה סוף הרויט [ג. ב]: יד. [שם, נבא] הגהות תורכי [מטות רמ רפח]: (ט) עיין נבא סכנתא לפיל נסומן רנ"א סקיף ח' [ג. ב]: טו. כרייתא שם נבאויים:

שלא יהו האויבים מוסרים עצמם עליהם לשבותם [א. א] אבל אדם יבול לפדות [את] [ב. א] עצמו בכל מה שירצה [ח. ב] וכן לתלמיד חכם או אפילו אינו תלמיד חכם אלא שהוא תלמיד הריף ואפשר שיהיה אדם גדול פודים אותו ברמים מרובים: [הנה] ואם אשמו כאלמר דמי או לא עיין נטור אכן העור סימן ע"ה ט"ז:

ה [ט. ב] אין מבריהם השבוים [ב] מפני תיקון העולם שלא יהו האויבים מבריהם עולם עליהם ומרבים בשמירתם:

ו ' מי שמבר עצמו לגויים או שלוח מהם ושבו אותו כהולאותו מעם ראשונה ושניה פודים אותו שלישיית אין פודים אותו ז אבל פודים את [ה] הבנים לאחר מיתת אביהם [ב] ואם בקשו להרגו פודין אותו מר אפילו אחר כמה פעמים: [נבא] [ג. ב] ושני שהמיר אפילו למנוח אחת כגון [ד] אולל נבילות [ה] להכעיס אסור לפדומו ועיין לעיל ריש סימן רנ"א ט"ז:

ז [כ"א] עבד שנשבה הואיל ונבול לשם עבדות וקבל עליו מצות פודים אותו כישראל שנשבה:

ח פודים האשה קודם האישי [כ"ב] ואם רגילים כמבשר זכור פודים האישי קודם: [הנה] [א] ז [ב] ז [ג] ז ואם שניהם חולים לטנוע נבחר [ה] הלל האיש קודם [ג]:

ט הוא ואביו ורבו נבשי הוא קודם לרבו [ד] ורבו קודם [ה] לאביו ז א אמו י קודמת [א] לכולם: [הנה] ועיין לעיל סימן רמ"ז ע"פ ל"ד:

עבד ר' אהם למהריק"ש

רנב טו שיהי ר [וכן] תלמוד חכם. וכן נבא סכנת נפשות. חוספוט גיטין נ"ח א' ד"ה לן: טו. סימן ה [האיש קודם]. היו טוענים נבחר, הלל האיש קודם: טו. פ"ה ט' ורבו קודם. עיין סימן רמ"ז דין ל"ד:

הגהות רעק"א

ביאור הגר"א

באר היטב

ציונים ארמ"א
עם ציונים מהש"ך

רנב א (ש"ע סיף ט) ורבו קודם לאביו. עיין מן סכנתא נסומן רמ"ז ע"פ עקיף ל"ד [פ"ק ז]:

אף לתנא קמא: [יב] נפעה חן ואם רגילים כו'. שם [הגהות תורכי] כחכות רמו [יב] [ג] [הנה] ואם שניהם כו'. שם [תורייט ג. א] וכפירוש ב"י [סימן רנא עמוד לט ד"ה וי"ש מקדמין]. עיין לעיל סימן רנ"א בבאר הגולה ס"ק י"א:

פ"ה ר"ה [וכן] שכתב רפירוש כ"ד דמיו היינו כפי מה ששוה למכור בשוק כעבד, ואצ"ג דבארצנו זה אין רגילות למכור עבדים ושפחות בשוק, מכל מקום מאחר שלא מצינו דבריו שום אחר מהאתרוניס שום גילוי דעת שבונונו ישתנה הדין מדין הגרמא, מסתמא גם בונונו צריכין להנריך דמיו כמה היה שוה למכור בשוק שמוכרין שם עבדים, נגון בארץ ישמעאל ותוגרמה, ע"ש. אכן מצאתי בתשובת רבי"ו התרשות [ח"א] סימן מ' שכתב רפירוש כ"ד דמיהו הוא כמו שפדים שברם עכ"ם. ולא נבא המכר בשוק. ר"ש ע"ד שלימר זכות על מה שאנו נוהגין שפדין ביותר משיעור זה, וכתיב דמצוה רבה איכא וכל המכרה להתעסק בזה הרי זה משובח, ור"ש חייטב כסימן הצ"ח: (א) אין מבריהם. עיין בתשובת חות יאיר סימן ר"ג שכתב דפשוט דכל יחיד שיכול לברוח ברוח, ואין לו לחוש על שאר השבויים אשר יושבוים שם, [ונאפילו] מרת חסידות ליכא בזה]. ע"ש: (ז) הצלת האישי קודם. עיין כשאלית יעביץ חלק א' סימן ס"ח שנשאל אם עכרים אלם נושה בא לקחת שני ילדים מישראל ולהעבירם על דתם, ויש ספוק ברינו לפדות אחד מהם בסך ממון אשר יושע עליו, ואחר זכר ואחר נקבה מי קודם, דלכאורה יש לחוש לנקבה שלא תטמע בן הגויים כיון שדורשה כשר ויש לו דין ישראל לכל דבר. והשיב דודאי הוכר קודם, דאם להחיות הגוף קודם הוכר לנקבה, להציל נפשו מיני שחת על אחת כמה וכמה, ולית לן למיחש לודעה מכמה טעמים. ואצ"ג דלהוציא מבית השביה אשה קודמת, היינו בגדול ורדוע שלא יעביורו על דת ובשאלן לרשע שיטמע הוכר בין העכרים, ע"ש:

[א] אבל אדם כו'. מרפלינו באשתו, ועיין חוספוט דגיטין שם נ"ה [לא]: [ח] וכן כו'. חוספוט שם, ועיין באר הגולה [אותן]: [ט] [ש"ע חן] ספני כו'. כתנא קמא [במשנה גיטין שם]: [י] [ש"ע] ורבו כו'. שם [ג. א]: [יא] [פ"ה ז] עבד כו'. גיטין ל"ו ב' לרבן שמעון בן גמליאל, והוא הדין לרבא [פ"ה ז] [ג] [הנה] ואם שניהם כו'. שם [תורייט ג. א] וכפירוש ב"י [סימן רנא עמוד לט ד"ה וי"ש מקדמין]. עיין לעיל סימן רנ"א בבאר הגולה ס"ק י"א:

דמיו, אבל הכ"ה פסק דנשאי לפדומו יומר ממדי דמיו בין לנמו וקרוביו ולל אדם, ואין מוחין בין לנאל דוחקא דנלווא, וכל שכן דלון מוחין לפדות אה אשה, אלא דלון מיידין לפדות אה אשמו צימר ממדי דמיה, וכן עמא דבר, עכ"ל: (ד) הבנים. שלא יעמעו בין הענדי נוכים, ובמי אציקן לנאל למיחש להכי, דמיעור להון אבוהון, רש"י פרק השולח. ומשמע כל שאי אפשר שיממור אותן אציקן פדיון אהם מיד, ע"ך [פ"ק ז]: (ה) דהבנים. נמצאל נסומן רנ"א דלפילו נשיל פעם אחת עשה כן להכעיס היו מומר שלא להחיותו ולפדומו, ע"ש [פ"ק ז]: (ו) לאביו. ואם אביו חכם, אפילו אינו שקול כרבו, אביו קודם, דלעיל סימן רמ"ז ע"פ ל"ד, ע"ך [פ"ק ז]: (ז) לכולם. פירוש, אפילו לדידה משום דלמא עבדי זיה אסורא, כן כחז נספר נאל שבע, ומשמע דהיינו כשאלן נביעה זו סכנת נפשות, דאלם לא כן מיו קודמין לשל אמו, ע"ך [פ"ק ז]:

(כ) עמוד קד: (ג) טור [פ"ה חז"ל]: (ד) ע"פ ב: (ה) כ"י סימן רנ"א [עמוד גט ד"ה וי"ש מקדמין] כן שממע שונה סוף הורייט [ג. ב]:

אוצר מפרשים

אוצר מפרשים

אוצר מפרשים

הגהות והערות

ג (שם) עליהם לשבותם. עיין באר היטב ס"ק ג. ובתשובת נחלה לירושע סימן ט' ח' לסקת דבמקום שיש לחוש שיטמע בין הגוים פודין, וכל שכן במקום דאיכא למיחש לקטלא, ולא הייטיבן לדוחקא דעביורא כלל, והביא לזה כמה ראיות ברורות, ע"ש:

ד (שם סיף ט) אמו קודמת לכולם. הרב ש"ך [פ"ק ז] ורוב [ש"י] כנסת הגדולה [הב"ש אות ג] הביאו משם הרב ברך שבע [תורייט ג. א ד"ה אמו קודמת] דאמו קודמת אפילו לדידה. ונאם בריה קלה בספרי הקטן שערי יוסף דף ק"ד [תורייט ש"ה] אמן הבאתי שכן כתב מהר"ם [מחשבות] בחשבון הביאה בהגהות מרדכי בחכמות סימן רפ"ח, ושם [ד"ה חות] הקשו דברושלמי [תורייט פ"ג הלכה ז] פירוש דהוא קודם לאמו, וישבתי קצת, ושם דקדקתי על דברי הרב ש"ך ועל בנימין אהרן טייב רכ"ט, ע"ש באורך כפיטעה דשמאי, שוב ראיתי מה שכתב הרב נחביה משפט נעל רבינו יוחנן [בה] [פ"ה כ"ג ח"ה] דף ק"ו [ע"ה דבר אשון]. ע"ש. וכמוכמה שלא אהא לשון תורישלמי. אפשר דאם רבו אביו ואחיו ואמו ועודיין כתיב השבי, והשביא שואל עשרה מנה בעד שלתון ועשרה בשביל אמו, ואין בידו כי אם עשרה מנה,

פרה את אמו, ואין כמעמד שלשתן ישאר בשבי, כן כתבי בעניוים שם בשער יוסי, וייקנין לה מלשון אמו קודמת לכולן, והוא הדין לכל דקדים לחבריה, אלא דאורחא דמילתא נקט מילתא דלא שכיח, ויקי פריין בשביה אשת יפת תואר בשער הגבוה:

ה (ש"ך פ"ק ז) דאין בשביה זו סכנת נפשות אלא אם יש סכנת נפשות חוץ קודמין לש"ך אמו. ובספר בית לחם יורה [פ"ק ז] נחלוף לו וכתיב זה משם באר שבע, ודקדוקו דברי הרב ש"ך שכתב דאין בשביה זו סכנת נפשות, פספע דכוותו דאינה כהו סתם שביה דאמרינן שבי כולוהו איתנהו ביה, אלא שביה זו ביריא לן דאין בה סכנת נפשות. ואם זה כוונתו, קצת קשה דסתמא קמי היה הוא זכר בשבי זכר אמו קודמת לכולם, ומשמע דמירי כחם שבי דכולוהו איתנהו ביה. וזו קשה מתשובות מהר"ם [מחשבות] שהביא בהגהות מרדכי דנחכותו [נימו חתן] הוכרז ככ"י יוסף אות כו. אוצי מפרשים ס"ק ז. דמשמע דאיירי כחם שביה דאית בה סכנת נפשות, רגס כל זה כתב מהר"ם דאמו ואשתו קודמין לו, וכמו שכתבתי שם בעניוים בספרי הקטן שער יוסף דף ק"ד [תורייט ג. א ד"ה אמן]. ע"ש: (כ"ב) יוסף אות ח' (כ"ב) יוסף אות ז':

[ב] חוספוט הסודת אמר תכ"ז (נאל הגולה). וכן הוא לטון חסוד עמוד מ: [ג] ע"ך דפירי קלפא ח"ה הלון נביעה הוא, ואם שניהם סוכנים נבחר, והוא ע"ש לטון אב"י נסומן נבא מנוח לג ד"ה וי"ש מקדמין:

ר

ציץ אליעזר חי"ג

סימן צט

ש ו ת

על כך בקיצור נמרץ, לכן אני בא בזה בכאן בשניות בפנים חדשית ובתוספת מרובה.

השאלה היא: חייל שנפצע בשדה-המערקה, והוא נשאר מוטל בשטח מסוכן וחשוף לאויב, ואם לא יחישו להוציא אותו מהשטח או להגיש לו עזרה רפואית ימות בודאי מפצעיו, או אפילו הדבר שקול אם ימות או לא. ומאידך, אלו שימהרו להחיש לו את העזרה מכניסים את עצמם ע"כ בספק סכנה לפן יפגע בהם או האויב למרות חיפוי האש שיתנו להם מצידנו. והספק איננו סתם ספק מופשט, אלא הוא ספק מבוסס. על כן השאלה היא אם מחויבים, או עכ"פ מותרים, להכניס את עצמם בספק סכנה כדי להציל את חברם מודאי סכנה, או אפילו מספק סכנה. או לא, שאינם מחויבים, או גם לא רשאים להכניס את עצמם בסכנה או ספק סכנה עבור כך בטענה שההלכה היא כי חייד קודמים. ונבוא בע"ה לברר ולפשוט את השאלה.

א) **בסנהדרין ד' ע"ג ע"א** אמרינן: מנין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר אי חיה גוררתו או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך. והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבדת גופו מנין ת"ל והשכותו לו [קרא יתירא הוא למדרש השב את גופו לעצמו. רש"י]. אי מהתם ה"א ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל [ה"מ בנפשו. אם זה הרואהו יכול להצילהו יצילהו. קמ"ל לא תעמוד על דם רעך, לא תעמוד על עצמך משמע אלא חזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעך. רש"י].

ככה היא גם ההלכה הפסוקה ברמב"ם בפ"א מה' רוצח הי"ד ובטור וחז"מ סי' תכ"ו סעי' א' הדרואה את חברו טובע בים או לסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל ולא הציל וכו' וכיוצא בדברים אלו עובר על לא תעמוד על דם רעך.

אלא דלא ברור עדיין מכל זה שהמדובר הוא אפילו כשע"כ יכניס המציל את עצמו בספק סכנה אם אפ"ה ג"כ מחויב להכניס את עצמו למצב זה כדי להציל את חברו.

ב) **והנה** הב"י בטור שם מביא בשם הגהות מיימוניות שכותב שבירושלמי מסיק דאפילו להכניס עצמו בספק סכנה חיוב. ומסביר מדידה דנראה שהטעם מפני שהלה ודאי והוא ספק וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

הירושלמי הוא במסכת תרומות פ"ח ה"ד, דמסופר: רבי אימי איתצד בסיפסיה [במקום סכנה] אמר ר' יונתן יכרך המת בסדינן [נתיאש מכנן] אמר רשב"ל עד דאנא קטיל אנא מתקטיל [או אני אהרוג או אני נהרג] אנא איזיל ומשויב ליה בחיילא. אולי נפייסון

לו עוד דלמעשה ג"כ לא המשיך להקפיד ופעם הקדימו הכהן ופעם הקדימו הדמתקרי כיעו"ש עוד בגנוי חיים שם ארתיות ס"ב וע"ה עיי"ש.

ה) **הראתי** לדעת שמה שאמרתי לציין לו במכתבו הקודם לדברי הערוה"ש בזה בסי' קכ"ט סעי' ק"ד לא היה בדבר זה כבחינת דעתו היחידה "נגד דעת רוב גדולי הפוסקים" (כביטוי של כתר"ה במכתבו) אלא היה בזה רק כמראה מקום בזה להכרעת דעתו של גאון ופוסק אחרון במקום שפוסקים שלפניו נחלקו בדעותיהם בזה "ושלמים וכן רבים" (כביטוי של הגר"ח ז"ל) סברו גם לאידך גיסא מדעתם של גדולי הפוסקים המובאים בפ"ת. ועוד. וכאן בזה איפוא הגאון בעל ערוה"ש ז"ל, שבדאי ראה ג"כ דבריהם של הג"פ והג"מ בזה, כאשר תמיד מביא מדיעותיהם, והכריע כדעת הסוברים שבדמתקרי יש תמיד להקדים שם הדמתקרי ואח"כ לכתוב הכהן. ואשר מורה כן גם סתמיות פסקו של רבינו הרמ"א ז"ל.

[**שו"ר** תשובה נכבדה בזה בס' שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ס"ה, ויש שם כמה דברים חשובים שמסייעים לדעתנו בזה כיעו"ש. ואיהו היה רואה הגהמ"ש שליט"א ממה שהכאנו מהג"מ בולה והחיים ושלום להגר"ח ז"ל היה בודאי מבסס עיי"ז ומסתייע לדעתו העיקרית שבתשובתו שם, וכפי אשר יוצא מסתמיות דברי הרמ"א].

ולבסוף לא אמנע מלציין מה שראיתי גם בספר בחיר חיים להר"ג רבי חיים וולפרט ז"ל אב"ד ליבוביטבית (שהיה מסדר גיטין מובהק ומקובל על גדולי דורו וביניהם הגאון בעל אור שמח ז"ל שבא בחליפות מכתבים אחרו גם בעניני גיטין) בעניני גיטין סימן ג' שמעיד ובה שדורך כלל רגילים לכתוב הכהן אחר כתיבת כל השמות ובפרט במקום שצריך לכתוב דמתקרי דכל הפוסקים מודים שצריך לכתוב הכהן אחר דמתקרי עיי"ש.

בכבוד רב ובברכה מרובה
אלעזר יהודא וולדינברג

סימן ק'

א. **במלחמה** אם מחויבים, או עכ"פ מותרים, להכניס את עצמם בספק סכנה כדי להציל את חברם החייל המוטל פצוע בשטח מסוכן וחשוף לאויב.

ב. **ספק** עבירה בג' העבירות אם יהרג ואל יעבור.

על הנושא הראשון כבר כתבתי בספרי שו"ת צ"א חי"ב, אולם לאחר מיכן כאשר הרצאתי על הנושא כשהענין לי "פרס הרב מיימון" הרחבתי ותבהרתי ביותר את הדברים. וכן על הנושא הב' נגעתי שם

רד

שו"ת

סימן ק

ציץ אליעזר חי"ג

ויהבוניה. הרי דשב"ל עבד עובדא בנפשיה ליכנס בספק סכנה כדי להציל את רב אימי מודאי סכנה.

ג) למרבית הפלא, למרות שהב"י הסביר סברת הירוש', בכל זאת לא הכניס זאת להלכה בשלחנו הטהור, לפסוק ולהדגיש שצריך להכניס עצמו אפילו בספק סכנה כדי להציל חבירו מסכנה ודאית. וגם הרמ"א לא הביא מזה.

הסמ"ע עמד על כך, ויישב, ד"ל דכיון שהפוסקים הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, והטור, לא הביאו מזה בפסקיהן משו"ה השמיטוהו ג"כ הב"י והרמ"א. זאת אומרת שלהלכה לא ס"ל לפסוק כן.

ד) וכך מובא בפ"ת בשם שו"ת רדב"ז שהעלה בפשיטות דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה. ומביא גם בשם הגאון בעל אגודת אוזב שהסביר בטעם נכון שלכן הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירוש' בזה משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בזה.

ועינתי בגוף ספר אגודת אוזב וראיתי שמוכיח כן מכמה מקומות דש"ס דילן שמוכת דלא ס"ל כהירוש'. ובמקו"א הארכתי בזה, וגם כתבתי שמהירוש' בעצמו אין הכרח לכך, כי י"ל דבזה גופא נחלקו ר' יצחק ורשב"ל, ואין הוכחה אפוא שהלכה כרשב"ל, ורשב"ל גופיה ג"כ י"ל שעשה כן רק משום מרת הסידות, וגם אין הוכחה שהירושלמי מירי בכלל בספק השקול. והא ראוי שלמעשה שידל אותם רשב"ל והגיחהו.

באופן שיוצא לנו שלהלכה למעשה, אין חיוב להכניס עצמו בספק סכנה מבוססת כדי להציל את חבירו מודאי סכנה, ולא עוד אלא דהרדב"ז בתשובתו על כך (בסי' תרכ"ז) כותב דהעושה כן הר"ז חסיד שוטה משום דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה.

ה) ואם חבירו ג"כ נתון רק בספק סכנה בלבד, בכל כגון זה בכלל יש לומר שכונ"ע יודו שאיננו מחויב וגם איננו רשאי להכניס א"ע בספק סכנה, משום ספק סכנה דחבריה, דבכה"ג הא ליכא כבר הסברו של הב"י של — מפני שהלה ודאי והלה ספק, דחבירו הא ג"כ רק ספק.

ו) וא"כ לכאורה יש להחיל את כל האמור במסקנת ההלכה על גידון שאלתנו, ולומר שלא ייבצא "אינם מחויבים להכניס א"ע בספק סכנה משי"ס ספק סכנה של חבירו החיל, ויתכן גם שאפי' אינם רשאים בכך, אלא אפילו להכניס א"ע בספק סכנה משום ודאי סכנה של חבירו החיל ג"כ אינם מחויבי, ולפי הרדב"ז, העושה כן הר"ז חסיד שוטה.

ז) אולם בהתבוננות ובחדירה יותר מעמיקה נבכי ההלכה נמצא ש"לא כן הדבר, ובמלחמה ההלכה בזה אחרת.

במסכת שבועות ד' ל"ה ע"ב אמרינן: אמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיחא (באנגריא דעבדות המלך. רש"י) לא מיענשא שנאמר כרמי שלי לפני, האלף לך שלמה למלכותא דרקינא ומאחיים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא [לרבנן, הניחם ויעסקו בתורה אחד משישה שבתם. רש"י] וכותבים התוס', דבהוצאת למלחמת הרשות קאמר, ומבאר המהרש"א כוונת דברי התוס', דלשון דקטלא לא משמע להו באנגריא כפרש"י, אלא דקטלא ממש, ומשמע להו דבמלכי ישראל איירי קרא, ובהוצאה למלחמת הרשות, דבמלחמת מצוה כתיב לא תהיה כל גשמה.

למדנו מזה שהמלכות או הכח השולט בעם ואחראי לבטחונן רשאי להכניס עם רב לסכנת מלחמה, ואפילו במלחמת הרשות, שהיא, כפי שמגדירה הרמב"ם בפ"ה ממלכים ה"א : — המלחמה שנלחם המלך עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו. [אמנם בכל צריך שתהיה המגמה והמחשבה כדי להרים דת האמת למלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' וכדמבאר הרמב"ם בפ"ד ממלכים ה"י יעו"ש].

הנצי"ב ז"ל בפירושו עה"ת (בבראשית ט"ה) מסביר ענין זה, וכוללו בפ"ה הכתוב: "מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם", וז"ל: פירש הקב"ה אימתי האדם נענש, בשעה שראוי לנהוג באחזה, משי"כ בשעת מלחמה ועת לשנוא או עת להרוג ואין עונש ע"ז כלל כי כך נוסד העולם וכדאיתא בשבועות מלכותא דקטלא חד משיחא לא מיענשא, ואפי' מלך ישראל מותר לעשות מלחמת הרשות אע"ג שכמה מישראל יהרגו ע"ז עכ"ל (יעו"ש גם בהרחב דבר).

הגדרה אחרת מגדיר בזה בספר משפט כהן (סי' קמ"ג בסוף הסימן) והוא: כי עניני הכלל במלחמות יוצאים הם מהכלל דוחי בהם שהרי גם מלחמת רשות מותרת היא ואיך מצינו היתר להכניס נפשות רבות בסכנה בשביל הרוחה, אלא דמלחמה והלכות ציבור שאני וכו' ואי אפשר ללמוד מזה למקום אחר עיי"ש.

יוצא לנו מדבריהם של הגאונים האמורים, כי לפנינו שתי הגדרות והסברות על הדינים המיוחדים שיישנם בזה במלחמה, והמה א) מפני שכך ועל יסוד זה נוסד העולם. ב) מפני דהלכות צבור והנהגת המדינה שאני, זאת אומר תשוהו משום תקנת והבטחת העם והמדינה.

ומצאתי לעוד שני גאונים שקדמום להסביר בכזאת, כל אחד בנימוק אחד. והמה א) בשו"ת חתם סופר חו"מ סי' מ"ד, הוא כותב להסביר דברי הגמ' בשבועות שהוכרנו, שהוא מפני שיש בזה משום

רה

ציץ אליעזר חי"ג

סימן ק

ש ו " ת

בהן דמו של ישראל חי: אף בספק צריך לאסור נפשו ולא לעבור.

וא"כ נראה דמינה, דאוחו הדבר יש לומר נמי בכה"ג גם בנוגע למלחמה, דמכיון שמצינו שלא הקפידה תורה בה על איבוד נפשות מישראל, לא ילפינו לה תו איפוא משאר ספיקות בעלמא שהדין הוא שאיננו מחוייב ליכנס בספק סכנה להצלת חבריו מודאי סכנה, אלא אמרינן דבמלחמה שאני ולא אזלינן בה לקילא לדדידה, אלא מחוייב וצריך להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חבריו מודאי סכנה, ואפילו מספק סכנה.

ט) והנה זה מכבר כתב לי דודי הרב הגאון מוהר"ר זאב וואלף ראגין ז"ל להשיב על דברי התרומת הדשן ולהוכיח דגם על הג' עבירות הוא דוקא כשהעבירה היא עבירה ודאית ולא על ספק עבירה, מגמ' מפורשת ביומא ד' פ"ה ע"א דקאמר מנין לפקוי'נן שדוחה את השבת, נענה רבי ישמעאל ואמר אם במחלתת ימצא הגנב ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות בא וכו' ניתן להצילו בנפשו וכו', הרי דס"ל לר"י דאף שזה ספק אם על ממון בא או על נפשות בא מ"מ הותר לו להרוג את הבא במחלתת ואף שהוא ספק פקוי'נן מ"מ אינו מחוייב לסכן את נפשו בספק פקוי'נן. הרי שהוא עובר על שפ"ד שהוא אחת מהג' עבירות משום ספק פקוי'נן, ומוכח מזה דאף על הג' עבירות שהתורה התירה דמו של ישראל בכל זאת זהו דיקא אם הוא עובר ע"ז בודאי ולא כשהוא עובר על ספק עבירה, וז"ל דהו קושיא חוקה על התרומת הדשן.

והשיבותי לו, דאין בזה בכדי השב על התה"ד, ראשית יש לדחות הקושיא מיניה וביה של הסוגיא שם ולומר דכשהגמ' ביומא שם דוחה לאחר מיכן ואמרת לכולהו אית להו פירכא וכו' דר' ישמעאל דילמא כרבא דאמר רבא מאי טעמא דמתרת חוקה אין אדם מעמלד עצמו על ממונו והאי מידע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטלינא ליה וכו' ואשכחן ודאי ספק מנלן, כוונת הגמ' בזה לא לדחות דברי רבי ישמעאל מדברי רבא, אלא לומר שבדאי ססתברא מילתא שגם ר"י ס"ל בהא כדברא שהטעם שהתירה תורה דמו של הבא במחלתת משום חוקה וכו', דמילתא דמסתברא הוא, וא"כ אשכחן ודאי אבל ספק מנלן, באופן שגם אליבא דר"י הוא ג"כ בבחינה של ודאי.

ומצאתי סיוע לפירושי הגמ' בס' תבואות שור בקונטרס בכור שור בחידושים על יומא, דמבאר שם לומר דכיון דכולהו תנאי אית להו פירכא ספק מנלן לא ס"ל באמת לכולהו דספק דוחה שבת כ"א רבי עקיבא וכו' עיי"ש. הרי כנ"ל שכולהו (חוץ מר"ע) לרבות גם רבי ישמעאל לא דיברו ולא הוכיחו כי אם על ודאי.

אלא שיכולים להקשות עדיין ממה דאיתא בתוספתא פק"ט ט"ו דשבת הלכה י"ד שכתוב בכואת: ר'

תיקון המדינה וצורך הנהגתה ע"ש. והיינו כהמשפט כהן. ב) בשו"ת שם אריה מבעל ערוגת הבושם על יו"ד חיו"ד סי' כ"ז מסביר, שהוא מפני מנהגו של דבר, וזה צורך העולם, ולכן מותר לרדת למלחמה אע"פ דהוי ודאי סכנה, ומותר אף במלחמת הרשות ע"ש, והיינו כהנצי"ב ז"ל.

אוסף להזכיר מה שמצינו בספר שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' נ"ב שנשאל, אם מותר למצוא גבר אשר בעד רצי כסף יתפוז ללכת אל הצבא, (ועי"ו ישוחרר אחר שרוצים בשיחרורו). באשר כן נהגו בהונגריא וכן במדינות פולין, ואין פוצה פה לאסור, ובתוך דברי תשובתו מבאר, דהיוצא למלחמה מדעת עצמו אין דינו כמאבד עצמו לדעת ח"ו דא"כ ה' מלחמת רשות כמוסר עצמו לסכנה ועובר על ונשמרתם, ולא ה' אדונינו דוד המע"ה מרבה במלחמת הרשות וכו', וישמעע מן הסתם אע"פ שאין אורים ותומים כמו בבית שני שחסרו אות, ואף גם בומן שהי' אות לא יצאו מספק סכנה הרי כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, וכן בומן בית שני נראה דלא נמנעו מלכי בית חשמונאי הכשרים מלצאת למלחמה לרווחה עיי"ש.

בהיות וכן שלמדנו מהאמור דמלחמה שאני, מסתבר לומר, דכשם שאי אפשר ללמוד מהמותר במלחמה שיהא מותר גם למקום אחר, כך אי אפשר גם ללמוד מהאסור במקום אחר שיהא אסור גם גבי מלחמה, זאת אומרת, דכשם שהכלל של וחי בהם לא חל במלחמה, כך מסתבר לומר שגם הכלל של: וחי אחיד עמך, שדורשים חי"ך קודמים, ג"כ לא חל במלחמה, אלא כל אנשי המלחמה כאיש אחד מחוייבים למסור כא"א את נפשו בעד הצלת חיו"ו של משנהו. וגם דבר זה נכנס ג"כ בכללי הלכות צבור, ובגדר הנהגת המדינה ותקנתה.

ח) ודמות ראיה לדברי האמורים נראה להביא מדברי התרומת הדשן סי' קצ"ט, מובא גם בשו"ך ביו"ד סי' קנ"ז סק"א. הוא כותב לומר, דבנוגע לקידוש השם י"ל דאפילו בפלוגתא דרבנותא אם צריך או רשאי למסור נפשו, או לא, מ"מ לא אזלינן בזה לקולא כדאמרינן בעלמא ספק נפשות להקל, מפני ד"ל דלענין קידוש השם שלא הקפידה תורה על איבוד נפשות מישראל לא ילפינו לה משאר ספיקות דלית בהי משום קידוש השם. ע"ש.

ובחידושי רע"א ביו"ד שם על הדין דג"ע מציין לעיין בספר תיבת גומא להרב פמ"ג ריש פ' וישב מ"ש לענין אם היא ספק אשת איש. ועיינתי שם, וראיתי שעפ"י דברי השו"ך הגמ' כותב דיש ללמוד גם לענין ספק אי"א דלא אמרינן בזה ספק פק"ב לקולא ויהרג ואל יעבור ע"ש. והיינו דמכיון דבג' העבירות התורה

דוחקא דציבורא היתה א"כ במילי דרבנן למה אול לחומרא, וכתב שכן היה דעתו⁷¹⁹ מאחר דאיכא למיחש לתקלה להחמיר.

והנה מה שכתב ועוד כו'⁷²⁰ חוזר לדבריו הראשונים דס"ל דלא נפשטא האיבעיא ואפשר דמעמא משום דוחקא דציבורא הוא וא"כ רשאי לפדות את בניו ואת קרוביו בכל ממון שירצה⁷²¹.

אכן מה שכתב דלא שבקינן סתמא דתלמודא מפני דחוי דאביי, לא הבנתי את דבריו, וכי זו סתמא דתלמודא הוא, אין זה אלא מה שאמרו בבית המדרש ורצה לפשוט האיבעיא ודחי שלא יוכלו לפשוט האיבעיא, בשלמא אי הוה אשכחן סתמא דתלמודא בדוכתא אחריתי דהוי ס"ל הכי הוה אזלינן בתריה למסמך עלה יותר מדברי האמוראים אבל כחד נושא לא שייך לומר סתמא דתלמודא בקושיא או בפירוקא⁷²².

וכל מה שכתב הר"ן הוא לפי שיטתו דפסק התם הלכה כרשב"ג, אכן לפי מה שכתבתי שם⁷²³ דהלכה כת"ק א"כ נפשוט מיניה דמעמא משום דוחקא דציבורא הוא ושרי בודאי לפדות משלו מי שירצה מאחר דליכא דוחקא דציבורא, ע"כ צריכים אנו לדברי התוס' והרא"ש דשאני אשתו שהיא כגופו ועל עצמו לא תיקן.

והאידינא אנשי גומלי חסדים בארץ תוגרמא והסמוכים להם פודים השבויים יותר ויותר מכרי דמיהם, (כי גם שמעתי שהיה ברעת אותו הצורך לתפוס גם הרא"ש תלמידו ונדע לו וברח לטוליטילא ונצול ברחמיו וברוב חסדיו), והיינו דמוותרים על דוחקיהו דציבורא שלהם⁷²⁴, ה' יוסף על שחרם ופעולתם לפני ה' צפון בע"ה. גם בעו"ה לע"ע נתמעטו ישראל בגולה ויש לחוס על יתר הפלטה שלא (תכזה בגחלת) [תכבה גחלת] ישראל, וגם לעת הזאת מכבידים על ישראל יסורים וענויים לכופם כדי לעבור על הדת, ולעשות מלאכה בשבת שלא לצורך, גם אם לא יפרו אותם איכא למיחש לרוע לבם שלא יהרגו אותם, ובסכנת נפשות פודין יותר מכרי דמיהן עיין לקמן בסימן (ע"א) [ע"ב]⁷²⁵, ע"כ נרבה לבם כגופם ובממוןם לפדות השבויים וסייעתא דשמיא עמהם.

שמעתי על מהר"ם מרוטנבר"ק ז"ל שהיה תפוס כמגדול אייגהם כמה שנים, והשר תבע מן הקהלות סך גדול, והקהלות היו רוצים לפדותו, ולא הגיח, כי אמר אין פודין השבויים יותר מכרי דמיהם, ותמה אני מאחר שהיה ת"ח מופלג ולא היה כמותו בדורו בתורה ובחסידות⁷²⁶ ושרי לפדותו בכל ממון שבעולם, ואם מרוב ענותנותו לא רצה להחזיק עצמו כת"ח מופלג מ"מ היה לו לחוש על ביטול תורה כאשר כתב בעצמו שהוא היה יושב בחושך וצלמות בלי תורה ואורה, והיה מקונן שלא היו אצלו ספרי הפוסקים והתוס'⁷²⁷, ואך לא

ההלכה משום דוחקא דציבורא, אבל להרמב"ם דפסק משום דלא ליגרבו לכאוי לא מהני מחילתם. 725. היינו ג' טעמים דשרי לפדות יותר מכרי דמיהן, א' שלא תכבה גחלת ישראל, ב' מפני שמעבירין על דת, ג' אם לא יפדום יהרגו השבויים. ומש"כ דבמקום חשש נפשות פודין יותר מכרי דמיהן, ע"י פתחי תשובה יר"ד סי' רנב ס"ק ד, הביא פלוגתא בזה, ובשרי חמד ח"ה עמ' 398 ציין לדברי רבינו כאן, ועיי"ש עוד ובהערות להלן סי' עב. 726. ובהקדמה לבי"ק כתב רבינו: איש עניו וטהור אשר אין באחרונים כמוהו, מהר"ם מרוטנבר"ג נקרא. 727. כמוש"כ בסוף תשובתו שכתשו' מיימוניות אישות סי' ל: תוספי גיטין אין בידי, ולא ספרי פסקים בארץ הנגב, וסבבתי כל אלה הדברים כאשר הראוני מן השמים. ואם ימצא שהתוס' וספרי הפוסקים חולקים עלי בשום דבר, דעתי מבוטלת להם. כי מה לעני יודע, שיושב חושך וצלמות ולא סדרים זה ג' שנים ומחצה. העני הנשכח מכל טובה, אסקופה הנדרסת, הנקרא בשכבר מאיר ב"ר ברוך

קשיא ליה ברעת הראשונים. 719. דהרמב"ם וסיעתו. 720. דלכאורה סותר דברי עצמו שכתב דלא נפשטה. 721. בביתאורי דברי הר"ן ע"י ב"ח יר"ד סי' רנב, פרח מטה אהרן ח"ב שאלה ח, מהר"ש הלוי חיו"ד סי' יז, חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א סי' לה (ומסיים חיד"א: שוב בא לידי סי' ים של שלמה מס' גטין הנדפס מקרוב וכו', ולפי שאין הס' מצוי אצתיק דבריו וכו' עכ"ל, עלץ לבי שמדבריו מוכח שפירש דברי הר"ן כמו שפירשונו בעניותנו). וע"ע גור אריה (צירמון), אור יקרות (יצחקי). 722. חיד"א שם כתב על קושיית רבינו: ומה שהקשה על הר"ן יש לישב, דסבר הר"ן דמדלא הוכירו הפשטן ושאביי אמר לו מוכח דבדורו שלפני אביי היתה האבעיא והפשיטות ולא רבו עליה, ואח"כ בימי אביי היו שונין האבעיא והפשיטות, ובא אביי ודחי ל', וא"כ נמצא דסתם דתלמודא מקדם קדמתה כך היה סובר ומאחר שכן לא שבקינן פשיטותה דגמרא משום דחייית אביי. 723. כתובות פ"ד סי' לו. 724. לכאורה היינו לשיטת רבינו

רפג

ים של שלמה | פרק רביעי – השולח

היה חש לעון ביטול התורה מאחר שרבים צריכים לו, ובודאי דעתו היה שאם יפרו אותו א"כ יש למיחש שלא יעשו כן כל השרים לת"ח המופלג שבדור בעבור רוב הממון עד שלא יספיק ממון הגולה לפדותם ותשתכח התורה מישראל, [כי גם שמעתי שהיה בדעת אותו הצורך לתפוס גם הרא"ש תלמידו ונודע לו וברח לטוליטלא ונצול ברחמיו וברוב חסדיו⁷²⁸], ומשו"ה אמר החסיד מוטב שתאבד מעט חכמה היתרת מישראל ממה שתאבד חכמת התורה עיקר, וזה האות שאז פסקה אותו הדבר והשמד לתפוס חכמי הגולה.

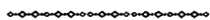
ותו שנינו: אין מכריחין את השבויים מפני תיקון העולם, רשב"ג אומר מפני תקנת השבויין. ומסיק: מאי בינייהו איכא בינייהו דליכא אלא חד שבוי, ת"ק חייש לתיקון העולם כולו שמא יקצפו על השבויין העתידיים לבא ויתגונם בשלשלאות ובחריצים, ור"ש⁷²⁹ לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים עמו שמא יקצפו על השבויים לייסרן ביסורים.

ולדעת ר"ת ור"י⁷³⁰ הלכה כרשב"ג במשנתנו, ולדעת הר"ן⁷³¹ והרמב"ם⁷³² דלא ס"ל האי כלל הלכה כת"ק, ע"כ הכרעתי בפרק נערה סימן י"ח כהר"ף והרמב"ם⁷³³.

סז. [דין אין לוקחין סת"ם מן הגוים יותר על כדי דמיהם, ודין ס"ת שכתבו ושנמצא ביד מין וביד עכו"ם, ודין נשים בעשיית ציצית ואגדת לולב].

סז. מתניתין⁷³⁴: ואין לוקחין ספרים תפליין ומזוזות מן הגוים יותר על כדי דמיהם מפני תיקון העולם.

ומסיק לקמן: ת"ר מעלין בדמיהן עד כדי טרעפייק, מאי טרעפייק אמר רב ששת איסתירא, סלע מדינה שמונית שבסלע צורי. (ופירשו) [ופירשו⁷³⁵]: אעפ"י ששנינו אין לוקחין אותן יותר מכדי דמיהן טעמא שלא יתנו לב וישללו ספרים אבל בדבר מועט לא מוכחא מילתא, לפ"ז לאו דוקא איסתירא קאמר אלא כלומר דבר מועט, וכ"כ הטור⁷³⁶ בסתם אס"ת שאין קונין אותה אלא בכדי דמיו ומועט יותר⁷³⁷. וכתבו התוס'⁷³⁸: מתוך פי הקונטרס משמע דקאי גם אספרים, וקצת תימא איך משהו התלמוד ספרים שדמיהן יקרים להעלות כמטרעפיק כמו בתפליין ומזוזות, לכך נראה דקאי אתפליין ומזוזות, ע"כ, (ומילא) [וממילא] לכל ספר כדי עילוי, וכ"כ הרא"ש⁷³⁹ להריא.

זלה"ה. ז"ל רבינו יבמות פ"ד סי' יח: וברור לנו, כל היכא שחתם בסיגנון זה, הנשכח מכל טובה, היה בתפיסה במגדל אייקנה"ם לסוף ימיו, וקבלו שלא יצא ממנה]. 728. בצוואת ר' יהודה בן הרא"ש [נר' בשו"ת זכרון יהודה, הוצ' מכון ירושלים] מספר גופא דעובדא שיצא הרא"ש מאשכנז לספרד, וז"ל: וסיבת ליציאת א"א ז"ל היתה מפני תפישת ה"ר מאיר מרוטנבורק, שתפשו הארון ומושל, והקהילות של אשכנז פדאוהו בממון רב [שם בהערה כתב: פי' התחייבו לפדותו] והמושל לא רצה ליקח ערב רק לא"א ז"ל, והוצרך ליכנס ערב בממון רב, וקודם שנחלק הממון על הקהילות נפטר ה"ר מאיר בתפישה, והמושל העליל [על] א"א ז"ל באומר כי מאחר שנפטר בתפישה קודם שפטר מן המאסר שבאחריותו נפטר, והקהילות והוא שיהיו פורעין הממון, ונשמט מלפניו והלך לעיר אחרת, ומפני יראתו מן המלכות יצא מאשכנז ובא לעיר הגדולה טוליטולה, ובשנה הראשונה שבא שלחו לו כתב מהקונסיגו של העיר שהיה דר בה שיחזור אל ביתו ושהם ישלחו חמישים שרים לקראתו עד תחילת אשכנז, ושהיו נותנין לו כתב בטחון מן המלך, לפי שהיו מכירים חכמתו ומעלתו וכל ענייניהם היו עושיין בעצתו, ומפני הגזירות

המצויות שם לא רצה לחזור, וזאת היתה סיבת ביאת א"א ז"ל לזאת הארץ. עכ"ל. ומבואר בדבריו שרצו לפדות את המהר"ם אלא שלא הספיקו עד שנלב"ע, וע"י שם הגדולים ערך מהר"ם מרוטנבורג שהעיר זה, וע"י ירושתינו ח"ה עמ' שיא שהעמיד שמועת רבינו. 729. רבן שמעון - רשב"ג. [נורבינו העתיק לשון רש"י, ודרכו של רש"י לכתוב רק שם התנא או האמורא ולא שם אביו היכא דליכא למיטעין]. 730. דס"ל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, כדהביא הרא"ש דעתם בכתובות פ"ג סו"ס יז. 731. צ"ל: הרי"ף. כמבואר ברא"ש הג"ל. 732. ע"י מש"כ רבינו בבבא קמא פ"ה סי' יד. 733. צ"ע הכוונה, ואולי הכוונה למש"כ ביש"ש ב"ק שם. 734. דף מה, א. 735. ד"ה ת"ר מעלין בדמיהן. 736. יו"ד סי' רפא. 737. קצ"ע דמש"כ הטור דמעלין בדמיו מעט יותר היינו משום דהגמ' מירי בתפליין ומזוזות, ובס"ת מעלין לפי עילוי, וכמו שמביא רבינו מהתוס' והרא"ש, וא"כ אי"צ לטעמא דאסתירא לאו דווקא [דאפי' נימא דאסתירא דווקא, היינו לתפליין ומזוזות, אבל לס"ת מעלין לפי דמיו]. 738. ד"ה מעלין. 739. סימו מ.

Kollel Learning Opportunities

Program	When	Where	Format	Presenter	Contact
Gemara Amud Yomi	Monday to Friday 5:45 - 6:30 AM	Yeshiva Main Bais Medrash (Foxman)	Shiur or Chavrusa	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
Pachad Yitzchak	Sunday 8:00 - 8:40 PM	Zoom	Shiur	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
Mishnah Brurah	Tuesday to Thursday 8:00 - 8:40 PM	Yeshiva Classroom (After Sukkos; Summertime Scheduled Around Mincha)	Shiur	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
In-Depth Chumash	Thursday 10:30 - 11:15 PM	Yeshiva Classroom	Shiur	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
Halacha Chayei Adam	Sunday to Friday	Email, Podcast, WhatsApp	5 Minute Recording	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
Friday Parsha Vort	Friday	Email, Podcast	5 Minute Recording	Rabbi Reingold	Rabbi Reingold
Federal Holiday Learning program	Federal Holidays	Yeshiva Building	Chavrusa and Shiur	Various Presenters	Rabbi Blate
Chavrusa Matching	Flexible	Yeshiva Building	Chavrusa	Kollel Members	Rabbi Blate
Ohr haTorah Learning Program	Sunday 8:00 - 9:00 AM	Ohr haTorah	Chavrusa	Kollel Members	Rabbi Holzer

Today's Learning is Sponsored by:

The Hutman and Kassai Families

In Honor of the Marriage of

Batel and Dov